

Házidolgozat
Martonosi Pál munkássága

Készítette: Mókus Anita
IKM/ F3 csoport
2004-03-16

Hogyan jutott el Martonosi Pál Kiskunhalasra?

Zomborban született 1916. június 16-án. Zomborból az I. Világháborút követően menekülniük kellett azoknak, akik nem tették le az esküt az új kormányra. 1921 őszén vált földönfutóvá a Martonosi család. Ekkor volt 5 éves Martonosi Pál, Kiskunhalasra kerültek. A nagyszülők segítségével került tető a fejük fölé. Pálból tanulmányait követően vízmérnök lett. 1938-ban édesanyjával visszaköltöztek szülőhelyére, Zomborba. Itt gondtalanul, boldogan éltek. A II. Világháború vége felé ismét el kellett hagyni Zombort, s közben jött a katonai behívó. Lengyelországon keresztül Keletre a Don-felé mentek. Első háborús élménye a mocsáron keresztül vezető vasút mentén történt, ahol felrobbantották vonatukat a Partizánok. Emberi sérülés nem történt, csak a lovaik pusztultak el. Németek jöttek a segítségükre és így tudtak továbbjutni. Az egészségügyi oszlopuk 180 főből állt. Motorizált részleg volt. Ez azt jelentette, hogy bevonultatták a privát embereket, akik motorral, kocsival rendelkeztek, és ezt elvették tőlük. Martonosi az oszlop írnoka volt. Így nyilatkozott: „kirándulás volt számomra ez az út.”

1943: 2. Magyar hadsereg összeomlása. Január 20-án menekültek el, ezt kitörésnek nevezték. A kitörés annyit takart, hogy összeszedtek minden kocsit, a sebesülteket feltették rá, és kilátástalan menekülés vette kezdetét a Don mellől a magyar határ felé.

Martonosi 1-2 katonatársával megbeszélte, hogy a tömegben való menekülés nem megfelelő, mert hamarabb észreveszik őket, mintha csak páran menekülnének. 2-3 társával együtt elindultak Ny.-nak. Nem tévedtek el, mert két német katonát követtek, akik térképpel rendelkeztek. 1943. ápr.-ban értek Kecskemétre, a tábori pap segítségével nem kerültek őrizetbe és értek haza.

1945. elején érte a meglepetés, ha felesküszik Szálásra akkor munkát és fizetést is kap Ny.-on, ez így is lett, majdnem. Két nap és két éjjel mentek anélkül, hogy tudták volna hova mennek, hova érnek. Út közben idegen német feliratokat láttak. Hamburgon keresztül Dániába értek. Feljutottak egészen Koppenhágáig, innen a tengerpartra egy kis faluba mentek. Ekkor tudták meg, hogy rossz helyre jöttek, mert már nem építenek semmiféle védelmi vonalat. Visszavitték őket az ország belsejébe, így Herming mellé – nagy város a félszigeten – egy kis faluba került. Megvolt a szabad mozgás, munka, fizetés. A német kapituláció után visszajöttek Kiskunhalasra.

Martonosi egy könyv- és papírkereskedésbe került. Társ lett az üzletben. Egyik ismerősétől kapott 21 hektó bort, ezt Pestre vitte, és Soroksáron eladta, a kapott pénzzel beszállt a társnak; majd amikor érezhető volt, hogy a kommunista rendszer nem engedte meg hogy maszekolni lehessen, otthagya az üzletet és normális életet próbált keresni. Ez volt a **könyvtár**. 1949-ben kezdte el a könyvtári munkát. Kellott azonban egy épület. Ezt a kérdést kellett megoldani elsődlegesen.

A 48-as Kör és a Múzeumház üresen állt. Martonosi egy séta alkalmával felfigyelt egy épületre, amit alkalmasnak vélt könyvtárépületnek. Ez volt a Halasi Magyar- Szovjet Baráti Társaság. Pali bácsi ezt megszerezte, és 1952-ben már itt, a jelenlegi Gyűjtemények Házában kaptak helyet a könyvtár kötetei. Az épületben rendet kellett tenni, otthonossá varázsolni, kifesteni, virágokat elhelyezni. Rendszeresen tartottak itt előadásokat, kedves előadókat, írókat, költőket láttak vendégül. 1953-tól járási könyvtár lett a halasi. 10. 000 Ft. volt az éves költségvetés. Ebből jutott állománybővítésre is. Antikváriumokban Pali bácsi sok dolgot talált, értékes műveket. Barátságot kötött az antikváriussal, hol egy demizson bort, hol egy kosár almát vitt ajándékkul és ők hálából mindent félretettek neki, amire szüksége lehet.

Martonosi közben családot is alapított, a riportban felesége elmondta, hogy a Szakszervezetben ismerték meg egymást. Táncmulatságokra jártak és itt jöttek össze. Férjét kedves, udvarias embernek tartotta. Tangót, angolkeringőt táncoltak, nagyon jól érzeték együtt magukat.

1950- ben az új községeket gondozni kellett. Több új község alakult Halas határában. A területükön lévő 16 községi könyvtár is gondozta. A kiskunfélegyházi és a bácsalmási járás megszűnése után már 21-22 tartozott ide. Közel 30 letéti könyvtár volt iskolákban stb. ezeket is a kiskunhalasi könyvtárnak kellett ellátni. Ezt úgy oldották meg, hogy hátizsákban, bőröndökben vitték ki a könyveket és cserélték őket.

Martonosi 1963- ban elhatározta, hogy könyvtárt épít, mert a Bokányi utcait kinőtték. Martonosi merészen elment a Városi-, Járási Tanácsba valamint a Megyei Tanácsba, de elutasították ötletét. A megyénél azt mondták, hogy ha ad a Minisztérium is pénzt, szó lehet róla. Mind ígérte a pénzt, feltéve, ha a többiek is adnak. Martonosi havonta feljárt és sürgette őket, nehogy elfelejtsék a halasi könyvtárt. 1967- ig volt ez így, és sikerült. A telek kimérése elhúzódott, mert ez egy szabad tér volt úgynevezett „kacsásztató”, mert eső után a víz megállt és a lakosok itt úsztatták kacsáikat. Egy 1000 m² – es könyvtár építéséhez szükséges épületet kívántak megépíteni, de ezt nem vállalta sem a bajai, sem a kecskeméti építőcég, mert ekkoriban minden gazdaság építkezett. Végül a halasi cég kezdte el építeni. A kivitelezéskor azonban több probléma merült fel; az alapokat csinálták és rájöttek, hogy magasabb töltésre kellett volna építeni; a villanyvezetékeket sem a terv szerint helyezték el.

1969. július 27.-én adták át az épületet. A 4,3 milliós építkezést + 600e Ft. berendezést a Járási Tanács finanszírozta.

A beköltözés azonnal megkezdődött. A 70- es években három alkalommal nyerték el a kiváló könyvtár címet. Ezt az alapján kaphatja meg egy könyvtár, hogy milyen az állomány összetétele, a munkatársak tevékenysége és elsődleges az olvasók száma valamint összetétele. Martonosi fontosnak tartotta, hogy minél szélesebb körben ismerjék meg a könyvtárt, ennek érdekében a következőt tette: szerzett egy nagy, kiskunhalasi részletes térképet, ahol minden ház fel van tüntetve. Bejelölték ház szerint, hogy hol van olvasó, így tudták meg hova kell több energiát fektetni, mely körzetbe, és az olvasói létszámot gyarapítani a kevés olvasóval rendelkező területeken.

Próba jelleggel egy bizottság érkezett a halasi könyvtárba és adott témával kapcsolatosan anyagot kértek. Elégedettek voltak a kiszolgálással, mert a kért anyagot a könyvtárosok megfelelően szedték össze, látszott a tájékozottság és az állomány ismerete.

Martonosi Pál tehetségére sokan felfigyeltek, felsőbb szinten is. Megyei könyvtári szakfelügyelő lett, idegenvezetőként és különböző testületek titkáráként, igazgatójaként tevékenykedett.

Munkáját 1975- ben Állami Díjjal, a város 1993- ban Pro Urbe a Kiskunhalas Városért kitüntetéssel jutalmazta.

Több éven keresztül tapasztalatával, munkájával segítette a Városi Könyvtár munkáját, majd Fekete Dezső halálát követően a Szilády Áron Gimnázium majd 1995- től a Bibó István Gimnázium könyvtárosa volt.

Varga- Sabján Gyula 1969 óta dolgozik a könyvtárban, Pali bácsitól pontosságot, fegyelmet és olvasószolgálatát tanulta meg.

A könyvtár 1999- ben elnyerte az Év Könyvtára címet, ebből is kitűnik, hogy Pali bácsi által elkezdett út folytatódik.

Kutatómunkám során lehetőségem nyílt **Martonosi Pál kitüntetéseit** megtekinteni, melyek a következők:

- A Kulturális Minisztérium és a Közalkalmazottak Szakszervezete a Magyar Könyvtárügy érdekében kifejtett elismeréséül Szabó Ervin emlékéremmel jutalmazta; Budapest, 1974. augusztus 20.

- A művelődésügyi miniszter kitűnő és eredményes népművelő munkája elismerésül a „Kiváló Népművelő „kitüntetés adományozza; Budapest, 1961. augusztus 12.
- A közművelődési könyvtárhálózat alapításának 10. évfordulója alkalmából jó munkájáért dicséretben részesítette; Benke Valéria (művelődésügyi miniszter), Budapest, 1959. november 3.
- A népművelés terén kifejtett kiváló munkája elismerésül Martonosi Pál elvtársnak „ A Szocialista kultúráért” kitüntető jelvényt adományozott a Népművelési miniszter, Budapest, 1954. április 4.
- „A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Országos Elnöksége Martonosi Pál tagtársunknak köszönetét és elismerését kívánja nyilvánítani áldozatos és közhasznú tevékenységéért, amellyel népünk műveltségének emelésén tudományos ismereteinek gyarapításán a haza üdvére – az emberiség haladásába vetett erős bizalommal-fáradhatatlanul munkálkodott. „; Budapest, 1966. május 28.
- Népkönyvtári Központ: Martonosi Pál járási könyvtárvezetőt a járási könyvtár létrehozásában végzett jó munkájáért elismerésben részesítette: Zalai Zoltán hivatalvezető ; Budapest, 1952. november 11.
- Népművelési Minisztérium, Kende István miniszterhelyettes köszönete a Könyvtári Tanácsban kifejtett eredményes közreműködésért. 1956. április 24.
- 25 éves a szocialista Magyar Könyvtárügy 1949- 1974 Emlékérem.
- A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa a Magyar Népköztársaság Állami Díja II. fokozatával tüntette ki Martonosi Pál járási könyvtárigazgatót. Jogosult a Magyar Népköztársaság Állami Díja ezüst jelvényének viselésére. Állami Díjak kiosztása: a Minisztertanács Magyarország felszabadulásának 30. évfordulója alkalmából. Budapest, 1975. április 4.

Martonosi Pál *megírta* a Kiskunhalasi Városi Járási Könyvtár Történetét (1949- 1979).

A következőkben ebből szeretnék néhány gondolatot idézni, mely röviden szemlélteti a könyvtárért folytatott küzdelmet, a sok munkát:

„1953. január 1- től került a Járási Tanács fennhatósága alá a könyvtár, megtartva a városi feladatait. 1954- ben 2470 olvasóval rendelkezett, állománya egyre nőtt. Országosan elismert könyvtár. 1958- ban tett a könyvtár vezetője javaslatot a Városi Tanácsnak, hogy vegye át, illetve ismét legyen városi könyvtár megtartva járási funkcióját. A Városi Tanács megtagadott minden támogatást a könyvtártól => mert nem a város könyvtára támogassa a Járási Tanács. A Tanács pedig azzal érvelt, hogy a városi feladatok ellátásához adjon a Városi Tanács pénzt. Az átszervezési javaslatot a minisztérium is támogatta, 1958. február 22-én a Városi Tanács VB. Határozatot fogadott el, hogy átveszi, illetve vissza veszi a könyvtárt a járási feladatok megtartásával.

1960: a könyvtár vezetője beadványban javaslatot tett egy új könyvtár építésére. Eljutatta a Járási, Városi és a Megyei Tanácshoz és a Népművelési minisztériumhoz. Ez elfogadásra került és ígéretet tettek h. megadják.

1962: a könyvtár művelődési autót kapott.....”

Martonosi Pál különböző lapokban közzétett cikkei közül....

- Martonosi Pál : Olvasóink írják Kiskunhalasról (Könyvbarát, 1952. aug.)
- Martonosi Pál: a Kiskunhalasi Könyvtár propaganda munkájáról (Könyvtáros, 1953. febr.)
- Beszámoló a Kiskunhalasi Járási Könyvtár 1953. évi munkájáról (1954. jan. 9. Kézirat)
- Martonosi Pál : Bérletes előadások Kiskunhalason (Könyvtáros 1955. szept. 5.)
- Martonosi Pál: A Kiskunhalasai Járási Könyvtár Lengyel Kulturális estét rendezett

Az 1999. július 13- án kiírt pályázatot, amely az Év könyvtára cím elnyerését célozta, a Kiskunhalasi Városi Könyvtár nyerte el, jogot szerezvén ezzel arra, hogy egy teljes éven keresztül büszkén viselje azt a nagyszerű címet, megnevezést, rangot, amelynek jelentőségéről bárkit meggyőzhet az is, ha meggondolja, miféle követelményeknek kell megfelelnie annak a könyvtárnak, mely eséllyel pályázhat, nem is szólva arról, hogy meg is nyeri azt. Egy ilyen könyvtárnak új formákat kell találnia a könyvtár menedzselésében, új, előremutató szolgáltatásokat kell bevezetnie, újszerű megoldásokat alkalmaznia, szponzorokkal kell rendelkeznie, amelyek/ akik hathatósan hozzájárulnak a különböző könyvtári szolgáltatások kialakításához és fenntartásához, pozitív használói visszajelzéseket kell tudnia felmutatni, valamint dokumentálnia kell azt is, hogy szoros a kapcsolata a helyi és az országos sajtóval, médiával stb.

A város könyvtára valóban a városé, a város igazán magáénak tartja, szereti, becsüli, büszke rá.

A könyvtár igazgatója az alapozó években Martonosi Pál volt, a klasszikus, a legnagyobb hírű- tekintélyű magyar könyvtárosok egyike, az „alapító atyák” a magyar közművelődési könyvtárügy, a „hőskor” egyik vezérképviselője, aki nemcsak könyvtárt szervezett, épített (1952- ben, a maga 220 négyzetméterével a halasi könyvtár a legnagyobb járási könyvtárak közé tartozott), nemcsak kiváló utódot nevelt (1982-ben ment nyugdíjba Martonosi Pál, tizenegy hónap múlva követte posztján a mai igazgató, az országszerte ismert, becsült és irigyelt, mindenféle szakmai rendezvény egyik legagilisebb résztvevője, központja, Varga-Sabján Gyula), nos nemcsak ezt művelte Martonosi, de megalapozta a könyvtár kitűnő állományát is. Tudós ember lévén tudta, mi kell egy „igazi” könyvtárba, és tudta azt is, hogyan juthat e művekhez. Martonosi nemcsak teljesen otthonosan mozgott a fővárosi antikváriumokban, akkoriban ezek még kincsesbányák voltak, de tudta azt is, miként kell „bebetetni” az antikváriusokat, hogy azok felhajtsák, beszerezzék és félretegyék mindazt, amire neki, az ő könyvtárának szüksége volt. Jelenleg is Varga- Sabján Gyula a könyvtárigazgató, aki szintén szerelmese az állománygyarapításnak, aki rendszeresen feldolgoztatja munkatársaival az Új Könyvek kínálatát.

Varga- Sabján Gyulával folytatott beszélgetésem során sikerült Martonosi Pál munkásságára fényt derítenem.

Nép fölemelése, olvasó nemzet, kiművelt emberfők ezek a jelszavak, amelyek megvalósulása nem történhet meg megfelelően képzett szakemberek nélkül. Martonosi Pál ilyen szakember volt Kiskunhalas és a környék tanyavilágának életében. Várták, szerették, örültek neki, meghallgatták javaslatait, mert ha ő mondta, érdemes volt beleolvasni az általa ajánlott könyvbe.

2003. május 22- én délelőtt megszűnt dobogni a szíve Kiskunhalas város Pro Urbe- díjas nyugalmazott könyvtárigazgatójának.

Az élők feladata emlékének megőrzése és az új könyvtáros- generáció számára a szakma szeretetének és szellemiségének átadása. Martonosi Pált Kiskunhalas város saját halottjának tekinti.

Felhasznált irodalom:

- Portréfilm Martonosi Pálról. Zombor, 1916. június 16. - 2003. május 22.; közreadja a Halas Televízió Kht. (szerk. riporter: Káposzta Lajos)
- Halasi Tükör 2003. május
- Könyv Könyvtár Könyvtáros
- Link: <http://www.konyvtar.halas.hu>
- Beszélgetés Varga-Sabján Gyula jelenlegi könyvtárigazgatóval